

Motion till riksdagen

1988/89: Ub38

av Lars Leijonborg m. fl. (fp)

med anledning av prop. 1988/89: 150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1989/90, m. m. (kompletteringspropositionen)

Inledning

Kompletteringspropositionen aktualiserar än en gång och starkare än någonsin frågan: Har regeringen någon skolpolitik?

I finansplanen i januari utlovade regeringen att kompletteringspropositionen skulle innehålla en "strategi för strukturomvandlingen i offentlig sektor". När innehållet i en sådan kommande strategi skulle antydas hämtades exemplen bl. a. från skolområdet. Och resonemangen lät lovande.

Det skulle bli större möjligheter att välja skola. Det sades att det är angeläget att "kvaliteten i den grundläggande utbildningen i skolan hävdas". Det talades t. o. m. om ett inslag av konkurrens mellan skolor. Mot denna bakgrund – och eftersom regeringen uppenbarligen är oroad över kostnadsutvecklingen på skolområdet – hade man väntat sig att kompletteringspropositionen i ett avsnitt om skolan skulle innehålla t. ex. följande:

- Konkreta förslag om långtgående decentraliseringar för att ge de lokalt verksamma – lärare, elever och föräldrar – större beslutsrätt över skolverksamheten.

- Ett nytt statsbidragssystem.

- Ett personalpolitiskt program med bl. a. avsevärt vidgade möjligheter till fortbildning för lärare.

- Ett program för att sänka skolans kostnader, t. ex. genom mindre byråkrati, genom generellt krav på anbudsförfarande vid beslut om "kringtjänster" som städning, fastighetsskötsel, skolmat etc., men också – som LO-chefen Stig Malm föreslog i en intervju i Dagens Industri den 2 maj – genom att stimulera skolorna att köpa tjänster av lokala utbildningsföretag.

Av detta återfinns – ingenting.

Det är inte första gången. Socialdemokratisk skolpolitik präglas numera av mycket ord men lite handling. Regeringspartiet saknar en genomtänkt skolpolitik. Man snurrar som en kompassnål på nordpolen.

Några exempel:

- Nu säger man att en "kommunalisering" av lärarna ska utredas. Med det skedde för bara ett år sedan! Styrningsberedningen var ju tillsatt bl. a. för att utreda den frågan. Beredningen sade enhälligt nej till en kommunalisering. Ordförande var skolministerns statssekreterare. Han har nu förflyttats.

– Utbildningsminister Lennart Bodström ville härom året sänka skolpliktsåldern till sex år. Partiet sade nej. Han har nu förflyttats.

– När skolminister Bengt Göransson skulle skriva proposition på styrningsberedningens förslag krävde finansdepartementet – enligt uppgift i bl. a. Aftonbladet – att den skulle innehålla förslag om ett elevrelaterat statsbidrag och skolstart vid sex års ålder. Göransson sade nej. Han har nu förflyttats.

– Statsminister Ingvar Carlsson lovade på den socialdemokratiska partikongressen 1987 satsningar på skolan. I budgetpropositionen i år föreslog finansminister Feldt en besparing på 167 milj. kr. Varken statsministern eller finansministern har förflyttats.

– Under 80-talet har skett en förskjutning av skolans finansiering från staten till kommunerna. Finansdepartementet vill forcera den utvecklingen och vill därför att kommunerna ska ta över ansvaret också för lärarna. För att finansdepartementet inte längre ska möta motstånd har till skolminister utsetts ett kommunalråd och denne har försetts med en statssekreterare från – finansdepartementet!

– I kompletteringspropositionen talas om en ny utredning av den s.k. skolbarnsomsorgen. Men den frågan är också grundligt utredd ganska nyligen.

– Skolministern – den sedemera förflyttade – föreslog att elever som väljer allmän kurs inte skulle kunna få betygen 4 och 5. Partivännerna i riksdagen är kallsinniga. Förslaget behandlades inte med de övriga i vint-ras och har nu skjutits till hösten.

– Finansplanen i januari talade om rätt att "välja skola, sjukhus och vårdcentral i högre grad än i dag", men skolministern – den nyutnämnde – avfärdar i intervjuer tanken på att vidga möjligheterna att välja skola.

Det är i dag mycket oklart vem som företräder socialdemokratisk skolpolitik och vad den innebär.

Propositionens avsnitt om skolans utveckling

I propositionen behandlar de föredragande statsråden – Kjell-Olof Feldt och Göran Persson – framtiden för det svenska skolväsendet. Enligt ministrarna är "den hittillsvarande styrmetoden nu tömd på sin kraft". Nu ska makten över skolan decentraliseras och det lokala ansvarstagandet öka.

En fråga inställer sig redan här: Hur mycket låter sig skolans folk numera imponeras av formuleringar av det slaget?

Redan på SIA-reformens tid talades det om att makten över skolan skulle decentraliseras. Varje ny "reform" har sedan presenterats med den etiketten. Men verkligheten är en annan. Nästan alla lärare i den svenska skolan tycker att deras arbete försvåras av direktiv och bestämmelser som kommer uppifrån. De noterar att deras egen arbetsbörda växer, men att det framför allt är de administrativa funktionerna som förstärks. Skolminister Persson har själv målade beskrivit de vidlyftiga bokhyllorna på rektorsexpeditionerna fyllda med pärmar med centrala direktiv, som illustration till vilken orimlig situation vi hamnat i.

I folkpartiets partimotion om skolan i januari i år liknades regeringens uppträdande på skolområdet vid en elefants i en porslinsbutik. Vi syftade bl. a. på den okänslighet som präglade besparingsförslaget i budgetpropositionen i relation till givna löften från valrörelsen och SAP-kongressen. Det finns anledning att i skolpolitiken prioritera personalpolitiken. Man bör helst genomföra åtgärder som ökar lärarnas arbetsglädje och motivation och i varje fall undvika åtgärder med motsatta effekter. Regeringen har gång på gång vidtagit åtgärder som skapat besvikelse och irritation i den svenska skolan i allmänhet och lärarkåren i synnerhet.

Självfallet måste politikerna ibland vara beredda till strid också mot lärarnas fackliga organisationer. Folkpartiet har inte tvekat att göra det när vi ansett att andra intressen måst vägra tyngre än lärarnas fackliga krav. Vi har t. ex. ansett att lärarnas fortbildning i huvudsak ska äga rum på icke-lektionstid. Men det är olyckligt om politikerna genom sitt agerande spär på en redan utbredd känsla hos lärarnas att deras insatser ses med misstro. Minnen av gamla uttalanden från s-håll, t. ex. det om att skolan kan bli bra först när vi fått en ny lärargeneration, blandas med nyare, t. ex. sådana om att lärarnas arbetstider måste regleras eftersom många inte arbetar tillräckligt. Domen i Högsta domstolen mot en lärare som ingrep för att avstyra en misshandel har också förvänat många. Resultatet av allt detta blir att känslan av misstro från det omgivande samhället förstärks.

Regeringens förslag att kommunalisera lärtjänsterna kommer inte att öka arbetsglädjen bland lärarna.

Vår grundinställning till frågan om kommunalisering framgår av följande avsnitt ur den rapport, Skola 2000, som låg till grund för beslutet om folkpartiets skolprogram:

”Det diskuteras för närvarande om 'makten' över skolan bör ligga hos staten eller kommunerna. Vår inställning i den frågan är att jämfört med dagens läge bör makt och beslutsrätt flyttas från både statliga och kommunala politiker och administratörer till varje skola, och där till de tre kategorier som är närmast berörda, alltså lärare och andra anställda, elever samt elevernas föräldrar.”

Folkpartiets ledamot i styrningsberedningen biträdde beredningens slutsats att lärtjänsterna inte borde kommunaliseras.

Socialdemokraternas syn präglas mycket av att det är inom politiker- och administratörskollektivet som makten ska flyttas. Förslaget om kommunala skolplaner handlar om det, liksom kommunaliseringstanken. Nu är tiden inne för att låta konsumenterna, dvs. elever och föräldrar, i högre grad forma skolans inriktning och utveckling tillsammans med de pedagogiska experterna, lärarna och skolledarna.

Folkpartiets syn i dessa frågor delas av bl. a. Hem och Skola-rörelsen.

Tidningen Skolvärlden, organ för Lärarnas riksförbund, skrev i en ledare den 7 april följande: (Det borde) ”nu vara dags att på allvar diskutera, inte kommunalisering av skolan, men väl frågan om en decentralisering av beslutanderätten över skolan direkt ut från statsmakten till den enskilda skolans personal, föräldrar och elever. Kanske är tiden mogen för lärarna och deras organisationer att byta tankar när det gäller den hittillsvarande inställningen till, inte så mycket en kommunaliserad skola, men väl en till

de enskilda skolorna decentraliserad beslutanderätt över ekonomi, organisation, lokaler, läromedel, skolmat och skolskjutsar.”

I försöken att få Sveriges lärare att nappa på kroken om kommunalt huvudmannaskap för lärarna agnar skolministern med fett bete. Vid en presskonferens samma dag som förslaget offentliggjordes antydde Göran Persson att om lärarfacken bara gick med på kommunalisering skulle nog både frågan om undervisningsskyldigheten och fortbildningen kunna lösas.

Även här inställer sig frågor om uttalandets trovärdighet: Vem tror på att kommunerna, som redan sitter med personalkriser upp över öronen, skulle bli några mönsterarbetsgivare på skolområdet? Varför skulle det finnas pengar till kortare arbetstid och mer fortbildning här, när det inte finns det för personalen inom barn- och äldreomsorgen? Och om det är mer statliga pengar som ska till, varför föreslog man en neddragning av skolanslaget så sent som i januari? Och vem tror att en eventuell generositet i ett avtal som ökar på statsbidraget till lärarlöner inte omedelbart kompenseras genom indragning av något annat statsbidrag, t. ex. det till skoledning?

Oturligt nog för Göran Persson uttalade sig kommunförbundets ordförande i Dagens eko om sin syn på skolan och dess kostnader några dagar innan propositionen lades fram. Lars-Eric Ericsson (s) — ännu en partitalesman i skolfrågor — hade sin uppfattning klar: nu har den svenska skolan blivit så dyr att klasserna måste bli större!

Det uttalandet går helt emot vad en massiv lärar- och elevopinion önskar. Klasserna på mellan- och högstadiet bör bli mindre, inte större.

Tittar man närmare på skolministerns sätt att argumentera präglas det av en grundläggande motsättning. För att få igenom förslaget utlovas förändringar som skulle göra det meningslöst. Det är därför egentligen mycket oklart vad kommunaliseringsförslaget innebär i praktiken.

Det officiella motivet är att ”åstadkomma en klarare fördelning av ansvaret för skolan”. Den enda rimliga tolkningen av den formuleringen i propositionen är att det kommunala ansvaret ska öka och det statliga minska. Det sannolika underliggande motivet är — som vi tidigare sagt — att finansdepartementet på sikt vill minska statens ekonomiska engagemang i skolan.

Men för att lugna lärarna agnas som sagt fett. Förutom ett bra avtal som avskedspresent lockar ministern med skrivningar om att ”det är viktigt att skapa klarhet i hur de nationella målen om kvalitet och likvärdig utbildning kan garanteras vid ett eventuellt kommunalt huvudmannaskap för lärarna”. Det ska ske genom ”läroplanen, lärutbildningen, regler för behörighet till läraryrket, fortbildningen, utvärderingen och ett specialdestinerat statsbidrag”.

Än en gång: Hur trovärdiga är regeringens uttalanden? Ta detta med ”ett specialdestinerat statsbidrag”. Det räcker med att läsa ett av finansministerns mera övergripande resonemang i kompletteringspropositionen för att få en helt annan bild av den frågan. Om specialdestinerade statsbidrag skriver finansministern i ett av sina avsnitt: ”Mot denna bakgrund (att inte begränsa kommuners möjligheter att välja de lämpligaste sätten att

uppnå önskade resultat) bör inriktningen vara att för kommuner och landsting reducera inslaget av specialdestinerade statsbidrag med omfattande regleringar och bestämmelser”.

Alltså, det lärarförbunden kan tänkas vilja ha för att acceptera en förändring är precis det som finansdepartementet vill undvika, nämligen mer pengar och fortsatt statligt engagemang i skolans styrning.

För att sammanfatta är folkpartiets inställning till regeringens förslag om kommunalisering denna:

1. Frågan behöver inte utredas för den har utretts nyligen.
2. Läraernas inställning bör tillmätas en avgörande betydelse vid frågans avgörande.
3. Kommunalisering är inte en decentraliseringsreform av det slag skolan egentligen skulle behöva.
4. De antydningar om förhållandena efter en kommunalisering som skolministern gjort är dåligt underbyggda, eftersom han dels lovar ut pengar han knappast förfogar över, och dels lovar en grad av statlig detaljkontroll som skulle göra hela förändringen meningslös.

Utbildning av förskollärare

I propositionen föreslås att särskilda utbildningsinsatser skall riktas till barnomsorgspersonal som varit bortå en tid från yrket. Detta är mycket bra. Men det är otillräckligt.

I samband med att riksdagen fattade principbeslutet om full behovstäckning inom barnomsorgen gjorde socialstyrelsen en beräkning av hur utbildningen av förskollärare måste byggas ut. Regeringen har tidigare inte varit beredd att acceptera den och har heller inte föreslagit en tillräcklig dimensionering av utbildningen av förskollärare. Vi vill i det här sammanhanget aktualisera ett yrkande som vi framförde under den allmänna motionstiden i år, nämligen att öka dimensioneringen av förskollärarytbildningen med 300 utbildningsplatser.

Riksdagen avslag detta krav helt nyligen, men alla uppgifter som framkommit under våren tyder på att kravet i vår motion var väl underbyggt. Ett glädjande faktum är att antalet sökande ökat på vissa orter.

Personalproblemen inom barnomsorgen är akuta i många kommuner. Värst är situationen i storstäderna och från flera håll har kommit kritik mot regeringen för att den sviker sitt ansvar för barnomsorgsutbyggnaden genom den otillräckliga personalutbildningen. Vi instämmer i det. Riksdagen får istället ta det ansvaret på sig och utnyttja detta tillfälle till att korrigera ett olyckligt beslut om förskollärarytbildningens dimensionering.

Hemställen

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en kommunalisering av lärtjänster och alternativa, verkliga, decentraliseringsreformer på skolområdet,

2. att riksdagen under anslaget Utbildning för undervisningsyrken, utöver vad riksdagen tidigare beslutat och utöver vad som föreslås i prop 1988/89: 150 anvisar ytterligare 7 milj. kr. till en utökad utbildning av förskollärare med 300 platser.

Mot. 1988/89

Ub38

Stockholm den 10 maj 1989

Lars Leijonborg (fp)

Carl-Johan Wilson (fp)

Barbro Westerholm (fp)

Isa Halvarsson (fp)

Karl-Göran Biörsmark (fp)